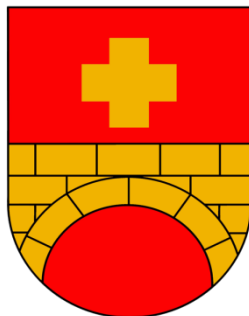

IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN HYVINVOINTISUUNNITELMA

Hattulan kunta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN PALVELUJEN JA HYVINVOINNIN NYKYTILA.....	6
2.1	Osallisuus ja osallistuminen palvelujen kehittämiseen	6
2.2	Hyvinvointia tukeva asuminen ja elinympäristö.....	11
2.3	Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen.....	13
2.4	Oikea palvelu oikeaan aikaan.....	17
2.5	Väestörakenne ja -ennuste.....	19
2.6	Palvelujen rakenne ja kustannukset	22
2.7	Hoidon ja huolenpidon turvaajat	26
2.8	Johtaminen ja laadunvarmistus	27
3	TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	29
3.1	Suunnitelman toimeenpano, seuranta ja arvioiti	29
3.2	Toimenpideohjelmataulukko.....	29
LIITTEET		
LIITE 1	Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman toteuttamisen kustannusvaikutukset	42
LIITE 2	Työryhmän jäsenet	43

KUVIOT

Kuvio 1	Vanhuspalvelulain tavoitteet	4
Kuvio 2	Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelman laatinut työryhmä.....	5
Kuvio 3	Yhteistyötahot ikääntyneen väestön tukemiseksi.....	6
Kuvio 4	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen indikaattorit sekä Hattulan nykytilanne	13
Kuvio 5	Toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivia riskitekijöitä.....	15
Kuvio 6	Palvelutarpeen arvioinnin suorittaminen.....	17
Kuvio 7	Hattulan väestön ikärakenne, % väestöstä.....	20
Kuvio 8	Yli 75-vuotiaiden ikäjakauma ja väestöennuste vuosille 2020, 2030 ja 2040	21
Kuvio 9	Ennuste keskivaikeaa ja vaikeaa dementiaa sairastavien määrästä vuosina 2011–2030.....	21
Kuvio 10	Palvelurakenteen indikaattorit, valtakunnalliset suositukset ja toteuma Hattulassa	22
Kuvio 11	Palveluiden käyttökustannuksia kuvaavat indikaattorit	25

1 JOHDANTO

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista eli niin kutsuttu *vanhuspalvelulaki* tuli voimaan 1.7.2013. Laki määrittää, että kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Suunnittelussa on painotettava kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä. Suunnitelma on osa kunnan strategista suunnittelua ja sen hyväksyy kunnanvaltuusto. Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma on tarkistettava valtuustokausittain. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto julkaisivat 17.7.2013 *Laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi*, jonka tarkoituksena on tukea vanhuspalvelulain toimeenpanoa.

Lain tarkoituksena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sekä parantaa mahdollisuutta osallistua elinoloihinsa vaikuttavien päätösten valmisteluun ja tarvitsemiensa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Tämän lisäksi lain tarkoituksena on parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä ohjausta oikea-aikaisesti ja yksilöllisten tarpeiden mukaan sekä vaikuttaa palvelujen sisältöön ja toteuttamiseen.

Kuvio 1 Vanhuspalvelulain tavoitteet

Vanhuspalvelulaissa ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkeikäistä (63+) väestöä. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen johdosta tai korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta. Laki täydentää muuta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä ja painottuu sosiaalihuoltoon.

Yhtenä vanhuspalvelulain tarkoituksena on vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa hänelle järjestävien sosiaali- ja terveystalvelujen sisältöön ja toteuttamiseen. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi korostaa iäkkäiden osallisuuden monimuotoista turvaamista, jotta iäkkäiden ihmisten ääni kuuluu heitä koskevassa päätöksenteossa. Iäkkäiden motivaatio ja voimavarat osallistua ovat erilaiset, mutta tarkoituksena on turvata ikääntyneen väestön osallisuus ja välttää osattomuus, joka voi aiheuttaa yksinäisyyttä, turvattomuutta tai syrjäytymistä.

Vanhuspalvelulain mukaan kunnan eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Tämän lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten tahojen kanssa.

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma korvaa vuonna 2003 päivitetyn Hattulan vanhuspoliittisen strategian. Hyvinvointisuunnitelman laativan työryhmän nimesi Hattulan kunnanhallitus 22.4.2013. Työryhmä koostui luottamushenkilöistä ja viranhaltijoista sekä vanhusneuvoston edustuksesta.

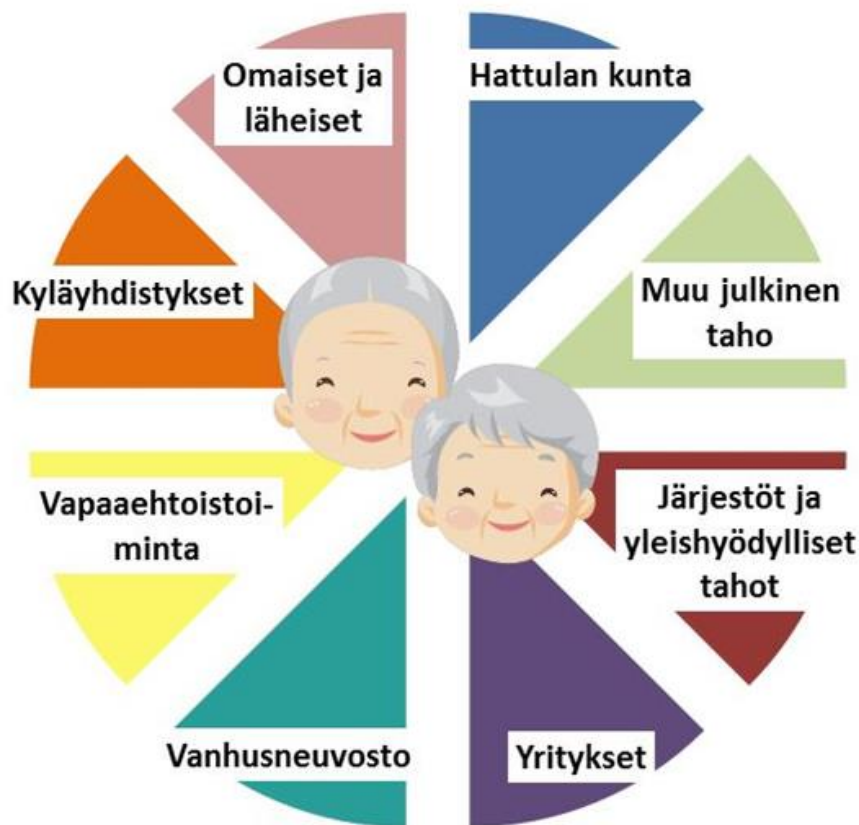

Kuvio 2 Ikäihmisten hyvinvointisuunnitelman laatinnut työryhmä

2 IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN PALVELUJEN JA HYVINVOINNIN NYKYTILA

2.1 Osallisuus ja osallistuminen palvelujen kehittämiseen

Ikääntyneen väestön osallisuudella tarkoitetaan mahdollisuutta olla vaikuttamassa yhteisön toimintaan ja palvelujen kehittämiseen. Se merkitsee osallistumista omien palvelujen suunnitteluun, oman asiansa käsittelyyn asiakkaana sekä palvelujen laadun arviointiin myös silloin, kun toimintakyky on heikentynyt. Aidon osallisuuden turvaaminen merkitsee yhteistä tekemistä kunnan sisällä, järjestöjen, yritysten ja seurakunnan kanssa.

Kuvio 3 Yhteistyötahot ikääntyneen väestön tukemiseksi

Vanhusneuvosto toimii kunnassa ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi. Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan niissä asioissa, jolla on merkitystä hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Vanhusneuvoston rooli korostuu vanhuspalvelulain myötä ja vanhusneuvosto on otettava mukaan ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman valmisteluun sekä palvelujen riittävyyden ja laadun arviointiin.

Vanhusneuvosto on toiminut Hattulassa vuodesta 2002. Vanhusneuvosto on kunnan ja sen alueella asuvien vanhusten, heidän omaistensa sekä eläkeläis- ja vanhusjärjestöjen yhteistyöelin. Vanhusneuvoston jäsenistö koostuu erilaisten eläkeläisjärjestöjen edustuksesta sekä kunnan eri toimialojen edustuksesta; kunnanhallituksen, teknisen lautakunnan ja perusturvalautakunnan edustaja on valittu luottamushenkilöistä. Vanhusneuvoston sihteerinä toimii vanhustyön sektorilta palveluneuvoja, jolloin varmistetaan tiedonkulku vanhusneuvoston sekä vanhustyön kesken.

Hattulassa vanhusneuvosto on ollut aktiivinen, aloitteellinen ja kokee tulleeensa kuulaksi kunnan päätöksenteossa. Hattulassa on laadittu *Ikäihmisten palveluopas* vanhusneuvoston aloitteesta. Vanhusneuvosto tekee myös yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa. Vanhusneuvoston ohella on Hattulassa käytetty mielipide- ja palautekyselyjä sekä kuulemistilaisuuksia iäkkäiden kuntalaisten kuulemiskeinona.

Kunnan eri toimialojen välinen yhteistyö on Hattulassa vilkasta palvelujen tuottamisessa ikääntyneelle väestölle. Erityisesti tämä koskee vapaa-aikatoimen ja teknisen toimen kanssa tehtävää yhteistyötä. Esimerkkinä tästä ovat teknisen toimen tuottamat ateria-, siivous- ja kiinteistöpalvelut. Yhteistyötä tehdään myös kaavoittamisen ja liikumisen osalta ja yhteissuunnittelua tehdään uudis- ja korjausrakentamisen osalta. Vapaa-aikatoimessa tehdään yhteistyötä erityisesti liikunnan ja kirjastotoimen kanssa. Koulujenkin kanssa yhteistyökuvioita on viritelty. Päivähoitolapset käyvät esiintymässä ympärivuorokautisen asumisen yksiköissä.

Hattulan **perusterveydenhuolto** järjestetään Janakkala-Hattulan perusterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella. Perustusterveydenhuollon avopalvelut ja vuodeosastopalvelu ostetaan Pihlajalinna Oy:ltä. Yhteistyö on yhteistoiminta-alueen, Hattulan kunnan tuottamien palvelujen ja yksityisten terveystalujen välillä vilkasta ja monimuotoista. Kerran kuukaudessa kokoontuva toimijatason työryhmä, johon kuuluvat yhteistoiminta-alueen ylilääkäri, Pihlajalinnan lääkäri ja vastaava hoitaja, sosiaalityöntekijä, vanhustyön johtaja, käsittelee yhteistyöhön liittyviä asioita. Palveluketjun saumattomuudesta ja sujuvuudesta vastaa kerran viikossa kokoontuva SAS-ryhmä, johon kuuluvat kotiutushoitaja, palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä, Pihlajalinna Oy:n tuottaman vuodeosastopalvelun edustaja ja lääkäri. Työryhmän tehtävä on huolehtia siitä, että kukin asiakas saa mahdollisimman nopeasti tarvitsemaansa palvelua, ja että hoidon porrastus on oikea. Samalla huolehditaan myös siitä, että erikoissairaanhoidossa ei pääse syntymään turhia viiveitä.

Kanta-Hämeen keskussairaala järjestää omalla alueellaan erilaisia koulutuksia kunnan henkilöstölle, joihin on mahdollisuus osallistua. Keskussairaalan alueen kotiu-

tushoitajilla on säännöllisiä tapaamisia, joissa linjataan kotiuttamiskäytäntöjä ja esiin nousseita kehittämishaasteita. Kanta-Hämeen keskussairaalassa toimii geriatrian poliklinikka, jossa hoidetaan ikääntyvien ihmisten sairauksia. Lisäksi sairaalassa on vuodeosastopaikkoja geriatrisille potilaille.

Seurakunnan diakoniatyö tavoittaa seurakuntalaisia henkilökohtaisesti sekä koti- ja laitospöytäkirjojen kautta vastaanotto toiminnan kautta. Vanhusväestön syntymäpäivämuistamiset toteutetaan järjestämällä syntymäpäivämatineat keväällä 80- ja 85-vuotiaille ja syksyllä 70- ja 75-vuotiaille. 90-vuotiaita ja sitä vanhempia käydään tapaamassa henkilökohtaisesti. Diakoniatyö järjestää vuoden aikana erilaisia tapahtumia, retkiä ja retkipäiviä, joissa otetaan huomioon ikääntymisen tuomat esteet ja rajoitteet. Kirkkokuljetuksia järjestetään vuoden aikana, jotta kirkkoon tulo olisi mahdollista kauempanakin asuville.

Ryhmille seurakunta tarjoaa erilaisia toiminnallisia kerhoja, kuten maanantaipiiri, ystäväpiiri, lähimmäis- ja ystäväryhmä ja Valtee-Salimäen diakoniapiiri. Lisäksi seurakunnasta vierailaan kutsuttuina eri järjestäjien ja toimijoiden tilaisuuksissa. Suuren suosion ovat saavuttaneet kevät-, kesä- ja adventtikahvilat virsivartteineen. Ne toimivat pääsiäisen, kesän ja adventin aikana ja virsivartissa veisataan niin virsiä kuin muita teemoihin sopivia lauluja. Palveluasumisyksiköissä ja laitoksissa järjestetään hartaus- ja ehtoollishetkiä osassa säännöllisesti ja erityispyhien aikaan. Lisäksi rovastikunnallisen yhteistyön kautta on vertaistukitoimintaa sekä retki-, virkistys- ja kuntoutustoimintaa erityisryhmille.

Vapaaehtoistoiminnan kautta seurakunta ja SPR tarjoaa monille ikääntyneille lähimmäis- ja ystäväpalvelua, saattoapua ja mahdollisuuden ulkoiluun. Näitä tarjoavat lähimmäis- ja ystäväpalveluryhmä sekä miestyön ulkoilutusryhmä. Palvelupäivä ja Iloinen iltapäivä -tapahtuma järjestetään vuoden aikana kahdeksan kertaa yhteistyössä Hattulan kunnan ja SPR:n lähimmäis- ja ystäväryhmän kanssa. Samaan tapaan järjestetään virkistyspäivä Tömäjärvellä sekä adventtijuhla. Palvelupäivä on maksullinen ja sisältää lounaan, ohjelmallisen iltapäivän päiväkahveineen sekä kuljetuksen. Näin on pyritty tarjoamaan osallistumismahdollisuus eri puolilla Hattulaa asuville ikääntyneille. Syksyn huipennus on valtakunnallinen vanhustenviikko, jolloin toimintaa on viikolle suunniteltu yhdessä vanhusneuvoston ja muiden kunnan tahojen sekä eläkejärjestöjen kanssa.

Hattulan seurakunta tekee yhteistyötä sekä kunnan että eri järjestöjen kanssa. Tarkoituksena on tarjota ikääntyneille erilaisia toimintoja ja palveluita, mutta myös välttää päällekkäisyyksiä. Yhdessä tekemällä voidaan saavuttaa kustannussäästöjen lisäksi myös laadukkaampi tarjonta. Kuntouttavan toiminnan kohdentamisessa ja erilainen aut-

taminen esimerkiksi omaishoitajien, vammaisryhmien, päihde- ja kriminaaliryhmien kohdalla yhteistyö kunnan kanssa on tärkeää.

Yhdistystoiminta on Hattulassa vilkasta ja monipuolista. Kunta myöntää vuosittain järjestöavustuksia järjestöille, joiden toiminta tukee ikääntyneiden hyvinvointia. Yhteistyötä tehdään myös naapurikuntien kanssa, muun muassa yhteisten koulutusten ja hankintojen muodossa. Viime vuosien aikana erityisesti eläkeläisjärjestöjen aktiivisuus on lisääntynyt ja nämä innostavat ”vierivät kivet” liikkeelle monin eri tavoin. Kyläyhdistykset tavoittavat ikääntyneitä hyvin eri aktiviteetteihin. Tästä eri kylien lentopalloporukat ja muut liikuntaryhmät ovat hienoja esimerkkejä. Kyläyhdistykset huolehtivat useista liikuntapaikoista joko aivan itsenäisesti tai yhteistyössä kunnan pienellä tuella. Kylän yhteiset uimarannat, pelikentät ja hiihtoladut palvelevat lähiliikuntapaikkoina vartuneempia hyvin.

Liikuntajärjestöjen tarjonta ikääntyneille on ollut vähäistä, vähäiset voimavarat on suunnattu pääasiassa junioriurheiluun ajatuksella ”minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa”. Viimeisen vuoden aikana on Parolan Visa tarjonnut ostopalveluna yhdessä liikuntatoimen kanssa uusia liikuntaryhmiä, jotka ovat myös täyttyneet nopeasti. SPR ja Kanta-Hämeen Hengitys ry ovat tavoittaneet ja järjestäneet ikääntyneille omia toimintaryhmiä. Muun muassa tuolijumppat ovat tarjonneet mahdollisuuden liikuntaan liikuntarajoitteisille henkilöille. Veteraanijärjestöjen toiminta tavoittaa pääasiassa ikääntyneitä. Hurttalan boccia-ryhmä, sekä muut tapahtumat saavat ikääntyneitä liikkeelle.

Vapaaehtoistoimintaa koordinoi Hattulan kunnassa vanhustyön palveluneuvoja. Toimintaa on lähdetty käynnistämään aktiivisemmin kevään 2013 aikana, jolloin uusi palveluneuvoja aloitti työnsä. Vapaaehtoiset käyvät esimerkiksi ulkoiluttamassa ikääntyneitä. Vapaaehtoistoiminnasta järjestetään koulutustilaisuuksia ja teemailtoja. Vapaaehtoistyöntekijöistä on ikääntyneitä suurin osa.

Suomen Punaisen Ristin (SPR) Hattulan osastossa toimii aktiivinen ja vireä Ystäväpalvelu, he tapaavat ystäviä heidän kotonaan, Juteinikodissa ja Tuulia-kodissa. Osasto on mukana seurakunnan kanssa yhteistyössä Vanhusten palvelupäivässä kerran kuukaudessa. Juteinikodin asukkaita ystävät ulkoiluttavat viikoittain. Samoin he tapaavat vanhuksia Punojanportissa ja Palvelutalo Helmissä.

Vapaa-aikatoimi toimii yhdistysten, muun muassa eläkeläisjärjestöjen, kumppanina tukien heitä monin eri tavoin tarjoten esimerkiksi välineitä ikääntyneiden tapahtumiin ja tilaisuuksiin, sekä tarjoten kopiotukea tiedottamiseen. Yhteistyössä **Vanajaveden Opiston** kanssa koordinoidaan runsasta harrastustarjontaa eri puolille Hattulaa. Vapaa-

aikatoimi vastaa vuosittaisesta Hattula-hakemiston julkaisusta, joka toimii erinomaisena tiedotuskanavana erityisesti iäkkäimmille, jotka eivät hallitse internetin käyttöä. Samasta syystä myös lehtitiedottamista eri tapahtumista ja tilaisuuksista on pidetty tärkeänä.

Kirjasto tarjoaa ikääntyneille mahdollisuutta kotipalveluun. Kotipalvelu toimittaa aineistoa niille asiakkaille, jotka eivät itse pääse kirjastoon korkean iän tai liikuntavaikeuksien vuoksi. Kotipalvelu on maksutonta. Kotipalvelusta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä kirjastoon. Kirjaston henkilökunta haastattelee asiakkaan ja solmii kotipalvelusopimuksen hänen kanssaan. Kirjasto myös toimittaa palvelutalo Helmeen pienen koelman kirjallisuutta asukkaiden luettavaksi.

Kirjasto pyrkii huomioimaan iäkkäät asiakkaansa myös valikoimassaan. Kirjasto hankkii tarjolla olevia äänikirjoja ja isotekstistä kirjallisuutta. Vuodesta 2012 lähtien kirjasto on tehnyt myös yhteistyötä Tuulia-kodin päivätoiminnan kanssa toimittamalla ja valikoimalla aineistoa päivätoiminnassa käsiteltävien teemojen tueksi. Kulttuuritoimi tukee Tuulia-kodin kulttuuritoimintaa vuosittain avustuksella. Lisäksi kulttuuritoimi pyrkii huomioimaan kulttuuritarjonnassaan myös ikääntyneen väestön.

Poliittisten järjestöjen toiminnassa perinteistä on ollut ikääntyneiden vahva panos. Poliittinen toiminta on hyvä esimerkki henkisten arvojen merkityksestä ikääntyneiden hyvinvoinnissa. Hattulassa on kaiken ikäisiä henkilöitä kunnanvaltuustossa ja yli 63-vuotiaiden osuus kaikista valtuutetuista on noin 20 %.

Hattulassa toimii yrittäjäjärjestönä **Hattulan Yrittäjät ry**, joka on Hämeen Yrittäjät -aluejärjestön paikallisyhdistys. Jäsenyrityksiä Hattulan Yrittäjät ry:ssä on yli 180. Hattulan kunnan yhteyshenkilönä Hattulan yrittäjiin toimii kehittämispäällikkö. Hattulasta löytyy monen eri toimialan yrityksiä. Ikääntyneet ovat muun muassa siivous-, koti- ja hoivapalveluiden suurin käyttäjäkunta.

Hattulassa:

- Vanhusneuvosto on toiminut vuodesta 2002 alkaen
- Vapaaehtoistoimintaa koordinoi vanhustyön palveluneuvoja
- Hattula-hakemistossa tietoa kunnan ja paikallisten yritysten ja yhdistysten toiminnasta
- Ikäihmisten palveluoppaasta löytyy palvelut ja toiminnot, joita ikääntyneille on tarjolla
- Kirjasto huomioi ikääntyneet valikoimassaan sekä mahdollistaa kirjastopalvelut kotiin, palvelutaloihin sekä vanhainkotiin
- Ikääntynyt väestö huomioidaan kulttuuritarjonnassa
- Kunnan kehittämispäällikkö toimii yhteyshenkilönä Hattulan yrittäjiin
- Kolmas sektori järjestää monipuolista toimintaa ikääntyneelle väestölle
- Hattulassa toimii erilaisia eläkejärjestöjä ja kyläyhdistyksiä
- Liikuntamahdollisuuksia tarjoaa kunnan vapaa-aikatoimi, urheiluseurat sekä järjestöt
- Kunnanvaltuutetuista noin viidennes on yli 63-vuotiaita

2.2 Hyvinvointia tukeva asuminen ja elinympäristö

Oma koti, elinympäristö, lähipalvelut ja liikenneyhteydet ovat tärkeä osa ihmisen jokapäiväistä elämää. Ikäystävällisessä kunnassa on ikääntyneelle väestölle erilaisia asumisen vaihtoehtoja, toimivia asumisen ja palvelujen kokonaisuuksia sekä esteettömiä ja turvallisia asuinympäristöjä. Lisäksi siellä on riittävät ja kohtuuhintaiset liikenne- ja kuljetuspalvelut, jotka mahdollistavat asioinnin, palveluihin pääsyn ja osallistumisen erilaisiin yhteisön tapahtumiin. Erityisen merkittäviä elinympäristön ominaisuudet ovat silloin, kun ihmisen toimintakyky on tavalla tai toisella alentunut esimerkiksi sairauden, vamman tai korkean iän vuoksi. Asuinympäristöä kehittämällä voidaan edistää ikääntyneiden hyvinvointia ja itsenäistä selviytymistä.

Suurin osa iäkkäistä asuu **omassa kodissaan**, mutta keskimääräistä useammin puutteellisesti varustetuissa asunnoissa. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä koti- ja asumispalveluiden palveluneuvojat arvioivat asiakkaiden asuntojen muutos- ja peruskorjaustarpeita sekä esteettömyys ja turvallisuusasioita. Yhteiskunta tukee ikääntyneen väestön asuntojen korjaamista monella eri tavalla. Valtion asuntorahasto voi myöntää avustuksia terveyshaitan ja liikuntaesteiden poistamiseksi ja hissien rakentamiseksi. Valtio tukee myös omakotitalojen ja asunto-osakeyhtiöiden perusparannuksia myöntämällä pankkilainalle korkotukea. Valtiokonttori korvaa vähintään 10 % sotainvalideille sairauden tai vamman vuoksi välttämättömät asunnon muutostyöt. Kunta taas korvaa vammaispalvelulain mukaisesti vaikeavammaisille henkilöille asunnon muutostöistä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset silloin, kun vanhus vammansa tai sairautensa vuoksi välttämättä tarvitsee niitä asunnossaan ja sen välittömässä lähiympäristössä liikumisen onnistumiseksi tai suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan. Vanhustyön keskusliitolla on alueellisia korjausneuvojia, jotka avustavat veteraaneja ja vanhuksia asunnossa tarvittavien muutostöiden suunnittelussa ja korjausavustusten hakemisessa ja tarvittaessa myös muutostyöt suorittavan urakoitsijan löytämisessä.

Elinympäristön muovaamiseen osallistuu moni toimija kuntaorganisaatiossa. Kaa-voitus ja tekninen toimi vaikuttavat keskeisimmin yhdyskuntien suunnitteluun ja toteutukseen. Sosiaali- ja terveystoimessa on paljon sellaista tietämystä, joka on tärkeää hyvän elinympäristön kehittämisen kannalta. Kuntaorganisaation sisäisen yhteistyön parantaminen on usein avainasemassa iäkkäille hyvän elinympäristön luomisessa. Myös vanhusneuvostot ja -järjestöt ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita. Ikääntyneen väestön kannalta esteettömyyden huomioiminen elinympäristön suunnittelussa on tärkeää.

Jalankulkureittien puutteellinen ylläpito ja valaistus aiheuttavat tapaturmariskejä etenkin talvisin. Hattulan kunnassa huolehditaan kunnan asemakaava-alueilla katujen ja

kevyenliikenteenväylien kunnossapidosta ja kadut on pidettävä liikenteen edellyttämässä kunnossa. Liikuntapaikkojen hoidossa huomioidaan ikääntynyt väestö. Talven hiihtoladut ovat olleet suosittuja ja ikääntyneiden runsaassa käytössä. Pienimuotoisessa liikuntapaikkarakentamisessa on tuettu muun muassa kyläyhdistyksiä.

Iäkkään henkilön asuessa palveluntuottajan toimitiloissa, on palveluntuottajan huolehdittava, että toimitilat ovat riittävät, turvalliset, esteettömät, kodikkaat sekä muutenkin olosuhteiltaan sopivat iäkkäiden tarpeisiin. Hattulassa on päätetty 60-paikkaisen tehostetun palveluasumisyksikön rakentamisesta. Lisäksi Hattulassa on laadittu kiinteistöohjelma, jossa on suunnitelmat Tuulia-kodin vanhan osan saneerauksesta. Ohjelmassa on myös määritelty palveluasuntojen korjaustarpeita. Palvelurakennetta on muutettu ja muutetaan kotona asumista tukevaksi.

Lähipalvelut ovat keskittyneet Hattulassa Parolan keskustaan. Terveyskeskus on Parolan keskustassa. Kunnan hallinto ja perusturvatoimisto sekä vuodeosasto ja vanhainkoti sijaitsevat Pappilanniemessä. Parolan keskustan Juteinitalossa toimii kuntalaisten palvelupiste. Hattulan päivittäistavarakaupat ja apteekki ovat keskittyneet Parolan keskustaan.

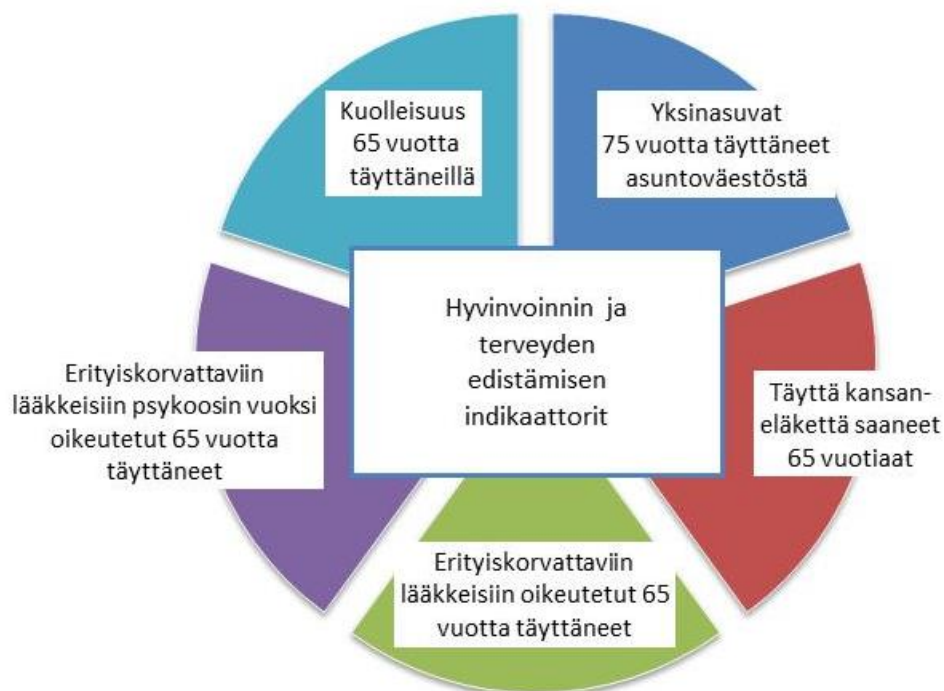
Hattulassa on mahdollista käyttää **joukkoliikenteessä** linja-auto- ja junayhteyksiä. Hattulalaisille on tarjolla neljä linja-autolinjaa, joilla pääsee Hämeenlinnaan. Parolan rautatieasemalla pysähtyvät kaikki lähijunat, jotka kulkevat Helsinki-Tampere-suuntaan. Hattulassa on käytössä Hämeenlinnan alueen seutulippu, jolla voi 30 päivän ajan rajoituksetta matkustaa bussilla Hattulan lisäksi Hauhon, Hämeenlinnan, Janakkalan, Kalvolan, Lammin, Rengon, Toijalan, Tuuloksen ja Valkeakosken alueilla. Lippu käy maksuvälineenä myös Hattulan linjataksissa. Vammaispalvelu- ja sosiaalihuoltolain mukaisia matkoja myönnetään kriteerit täyttävillä asiakkaille.

Hattulassa:

- Ikääntyneelle väestölle on olemassa erilaisia asumisen vaihtoehtoja
- Palveluneuvojat toteuttavat kotikäynnit ikäihmisten luona
- Valtion varoista myönnetään korjaus-, energia- ja terveyshaitta-avustuksia sekä erityisryhmien investointiavustuksia eri väestöryhmien asuinolojen parantamiseen
- Katujen ja kevyenliikenteenväylien kunnossapito toimii asemakaava-alueella
- Liikuntapaikkojen hoidossa huomioidaan ikäihmiset
- Lähipalvelut ovat keskittyneet Parolan keskustaan
- Kuntalaisten palvelupiste toimii Juteinitalossa
- Kunnan apuvälineyksikkö toimii Pappilanniemessä
- Hattulan kunta on saavutettavissa julkisilla kulkuneuvoilla ja Hattulassa on käytössä Hämeenlinnan alueen seutulippu

2.3 Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen

Suurin osa ikääntyneistä ei tarvitse säännöllisiä palveluita. Monet sairaudet ja toimintakyvyn rajoitteet lisääntyvät iän myötä, ikääntyneen väestön määrä kasvaa ja siksi palvelujen tarve tulee lisääntymään. Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen on tärkeää. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kuvaa ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyden edistämistä eri indikaattoreilla.

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN	2009	2010	2011	2012
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, %	42	39	40	38,7
Täyttä kansaneläkettä saaneet 65 vuotta täyttäneet, %	2,2	1,9	1,8	1,8
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, %	60,5	59	59,6	60,6
Erityiskorvattaviin lääkkeisiin psykoosin vuoksi oikeutettuja 65 vuotta täyttäneitä, %	1,8	1,5	1,8	1,6
Kuolleisuus 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavanikäistä	4494	5462	3685	3254

/vastaavanikäisestä väestöstä

Kuvio 4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen indikaattorit sekä Hattulan nykytilanne

Yksin asuvia yli 75-vuotiaita on Hattulassa alle 40 % vastaavan ikäisestä väestöstä. Valtakunnallisesti ja Hämeenlinnaan ja Janakkalaan verrattuna, Hattulassa ei yksin asujia ole yhtä paljoa. Kotona asuminen on monelle tärkeä elämänlaatua ylläpitävä tekijä, mutta ongelmaksi voi muodostua puutteelliset asuinolot ja palvelujen huono saavutettavuus.

Täyden kansaneläkkeen saajia ovat henkilöt, joilla on vain vähän tai ei lainkaan ansioeläkkeitä. Hattulassa eläkkeensaajan asumistukea saa huomattavasti vähemmän eläkkeensaajia kuin valtakunnallisesti ja myös verrattuna Hämeenlinnaan ja Janakkalaan. Tässä voisi olla selittävänä tekijänä asumismuoto, varallisuus ja tulotaso, mitkä vaikuttavat Kelan asumistuen myöntämiskriteereihin. Toinen tekijä voi olla se, että asumistukea ei ole ymmärretty hakea. Myös toimeentulotukea saaneita 65 vuotta täyttäneitä henkilöitä Hattulassa on huomattavasti vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Keskimääräinen kokoniseläke Hattulalaisilla eläkeläisillä oli vuonna 2012 1 507 euroa kuukaudessa. Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä vuonna 2011 Hattulassa oli 60 vuotta. Lukuun on laskettu vanhuus-, työkyvyttömyys-, työttömyys- tai maatalouden erityiseläkeiän keskiarvo. Osa-aikaeläkkeelle siirtyneet eivät ole mukana keskiarvossa.

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja yli 65 vuotta täyttäneitä on Hattulassa noin 60 %. Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi oli vuonna 2012 Hattulassa 91,4. Indikaattori ilmaisee, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteutettuna koko maan väestön keskiarvoon (=100). Sydän- ja verisuonisairastavuuden ja -kuolleisuuden merkittävä väheneminen viime vuosikymmenien aikana johtuu suurimmalta osin biologisten riskitekijöiden kuten verenpaineen, kolesterolitason, ylipainon seurannasta ja varhaisesta hoidosta terveydenhuollossa ja riskitekijöihin vaikuttavien elintapojen muutoksista. Tehokkaimmin kansansairauksien esiintyvyyttä voidaan vähentää kohdistamalla toimintaa sairauksien riskiä lisääviin elintapatekijöihin. Tupakoinnin lopettaminen, alkoholin käytön vähentäminen, terveellinen ravitsemus ja liikunta myös parantavat toimintakykyä johonkin tautiin jo sairastuneilla ja kaikilla keski-ikäisillä ja ikääntyneillä. Lisäksi elintapamuutokset ovat olennainen osa monien sairauksien hoitoa.

Hattulassa **65 vuotta täyttäneillä psykoosit** ovat runsaasti alle maan keskiarvon ja depression esiintyvyys on valtakunnan keskiarvon tasolla. Psykoosi on vaikea-asteinen mielenterveyden häiriö ja indikaattori osoittaa epäsuorasti vaikeita mielenterveysongelmia väestössä. Mahdollisimman hyvä fyysinen terveys ja toimintakyky ovat tärkeitä myös vanhuksen mielenterveyteen vaikuttavia tekijöitä. Ikääntyneen mielenterveyshäiriöiden ja päihteiden käytön varhainen toteaminen on toimintakyvyn säilymisen kannalta tärkeää. Ikääntyessä tiettyntyyppiset muutokset kuormittavat mielenterveyttä. Tällaisia kuormitustekijöitä ovat muun muassa omat ja läheisten sairaudet, masentuneisuus ja ahdistuneisuus. Leskeksi jääminen, yksinäisyys ja turvattomuus sekä lisääntyvä päihteiden käyttö ovat riskitekijöitä, jotka kuormittavat elämänhallintaa ja hyvinvointia. Ikääntyneillä on myös taloudellisia ja itsenäisyyden menettämiseen liittyviä pelkoja. Kun muiden väestöryhmien itsemurhat ovat laskeneet, vanhusten itsemurhat ovat lisääntyneet. Itsemurhakuolleisuus 65 vuotta täyttäneillä 100 000 vastaavanikäistä kohden oli

vuonna 2011 koko maassa 17,4. Vakavasta masennuksesta kärsii noin 4–5 prosenttia vanhuksista ja lievistä jopa kolmannes. Depression taustalla on usein yksinäisyys, josta kärsii vuosittain 40 000 vanhusta. Huomiota täytyy kiinnittää siihen, että depressiosta kärsivät ikääntyneet tunnistettaisiin mahdollisimman hyvin.

Terve ikääntyminen tukee ikääntyvien työurien pidentämistä, parantaa osallisuutta yhteiskunnassa, parantaa elämänlaatua sekä vähentää sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöä. Hyvinvointia ja terveyttä edistävillä palveluilla voidaan lisätä toimintakykyisiä elinvuosia ja lykätä palvelujen tarvetta myöhemmäksi. Toimien ja palvelujen kohdentamisessa on tärkeä kiinnittää huomio ryhmiin, joilla on eniten toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivia riskitekijöitä.

Kuvio 5 Toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivia riskitekijöitä

Kunnan on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja, terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä erityisesti ryhmille, joilla on toimintakyvyn heikkenemistä ennakoivia riskitekijöitä. Tavoitteena on näiden riskien varhainen tunnistaminen ja tuki. Lisäksi on varmistettava riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden ohjaus tarvittaessa palvelutarpeen

arviointiin ja tarvittaviin tukitoimiin. Riskiryhmien tunnistamisella ja riskiin vaikuttamalla voidaan estää tai vähentää palvelujen tarvetta ja voimavaroja suunnataan elämänlaadun parantamiseen.

Konkreettisilla toimenpiteillä voidaan vahvistaa iäkkäiden omaehtoista toimintaa ja ennakkointia. Laatusuosituksen mukaan ammattilaisten on yleisen terveystiedon lisäksi kiinnitettävä huomiota aivoterveysten edistämiseen, ravitsemustiedon lisäämiseen, liikuntatiedon lisäämiseen, rokotusten kattavuuteen, psyko-sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamiseen.

Vapaa-aikatoimi tarjoaa ikääntyneille monia harrastetiloja niin yksilö kuin ryhmien käyttöön. Varttuneille tarkoitettu Kuntoilunurkka Punojanportissa on otettu käyttäjien taholta aktiiviseen käyttöön. Tilojen käytöstä, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ei peritä käyttömaksuja. Vapaa-aikatoimi järjestää liikuntapäiviä ja useita kuntoilutapahtumia, jotka on tarkoitettu erityisesti iäkkäämmille. Kunto Kuntalainen-tapahtumat saavat liikkeelle satoja ikääntyneitä. Vertaisveturi-koulutuksella aktivoidaan omia toimintaryhmiä jalkeille siten, että porukasta löytyy oma vertaisohjaaja opastamaan ja tukemaan toisia. Eri järjestöille suunnatut avustukset palvelevat samaa tarkoitusta. Viimeisen vuoden aikana on järjestetty ikääntyneille useita uusia liikuntaryhmiä ostopalveluperiaatteella. Suosio on ollut kova, sillä kaikki ryhmät täyttyivät nopeasti aktiivisista. Erityisenä haasteena on ollut saada liikkeelle vähäisesti liikkuvat aktivoitumaan enemmän.

Hattulassa:

- Yli 75-vuotiaista lähes 40 % vastaavanikäisestä väestöstä asuu yksin
- Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi vuonna 2012 oli 91,4
- On mallinnettu eläkkeelle jäävien huomioimista ja informointia
- RAI-mittarin avulla saadaan tietoa ikäihmisten toimintakyvyn heikkenemisen riskitekijöistä
- Muistiasioista vastaavat muistihoitaja ja neurologi
- Koti- ja asumispalvelut järjestävät yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa erilaisia luentoja ja informaatiotilaisuuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi
- Koti- ja asumispalveluissa, terveysasemalla ja vuodeosastolla toimii fysioterapeutteja
- Mielenterveysasioista vastaa psykiatrinen sairaanhoitaja ja henkisen hyvinvoinnin yksikkö
- Kunnassa on mielenterveys- ja päihdetyöntekijä
- Palveluntarpeen arvioinnissa huomioidaan fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja taloudellinen näkökulma

2.4 Oikea palvelu oikeaan aikaan

Kunnan on järjestettävä iäkkäälle henkilölle laadukkaita sosiaali- ja terveystalvuuja. Palvelujen tulee olla iäkkään tarpeisiin nähden oikea-aikaisia ja riittäviä. Erityinen huomio täytyy kohdistaa kuntoutumista edistäviin ja kotiin annettaviin palveluihin. Kunnan on laadittava ja julkaistava perusteet, millä edellytyksillä ikääntyneellä henkilöllä on oikeus sosiaalipalveluihin ja muihin sosiaalihuollon tukitoimiin. Nämä perusteet on laadittava ymmärrettäviksi ja niiden on oltava ikääntyneen väestön saavutettavissa. Hattulassa on saatavilla tietoa eri kriteereistä koti- ja asumispalveluiden palveluneuvonnasta sekä internet-sivuilta. Palveluneuvoja on tavattavissa kunnan palvelupisteessä Juteinitalossa tällä hetkellä kerran viikossa.

Kunta vastaa palvelutarpeiden kokonaisvaltaisesta selvittämisestä. Kun mahdollisia palvelutarpeita ilmenee, on tehtävä palvelutarpeen arviointi. Tästä alkaa iäkkään henkilön tarvitsemien palvelujen suunnittelu ja toteutus.

Kuvio 6 Palvelutarpeen arvioinnin suorittaminen

Palvelusuunnitelma on laadittava ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun iäkkään henkilön palvelutarve on selvitetty. Palvelusuunnitelmaa ei tarvitse laatia, mikäli kyseessä on tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jos suunnitelman laatiminen on muutoin ilmeisen tarpeetonta. Palvelusuunnitelmassa määritellään iäkkään henkilön tarvitsema sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kokonaisuus. Eri palveluvaihtoehtoista on neuvoteltava ja iäkkään henkilön näkemykset on kirjattava suunnitelmaan. Palvelusuunnitelma on arvioitava määrävälein, vähintään puolivuositain tai aina, kun asiakkaan tilassa tapahtuu olennaisia muutoksia.

Kunnan on tehtävä kiireellisissä tapauksissa päätös sosiaalipalvelujen myöntämisestä siten, ettei iäkkään henkilön oikeus välittömään huolenpitoon vaarannu. Ei-kiireelliset sosiaalipalveluita koskevat päätökset täytyy tehdä ilman aiheetonta viivästyä hakemuksen vireille tulosta. Asiakkaan on saatava myönnettyt sosiaalipalvelut viimeistään kolmen kuukauden kuluttua päätöksenteosta.

Vanhuspalvelulain mukaan terveydenhuollon ammattihenkilö tai kunnan sosiaalitoimen, alueen pelastustoimen, hätäkeskuksen tai poliisin palveluksessa oleva on velvollinen ilmoittamaan salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle, mikäli tehtävässään on saanut tiedon sosiaali- tai terveydenhuollon tarpeessa olevasta iäkkästä henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan. Ilmoituksen voi tehdä myös muut kuin edellä mainitut henkilöt salassapitosäännösten estämättä. Myös terveydenhuollon ammattihenkilön on ilmoitettava kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle iäkkään henkilön kotiuttamisesta terveydenhuollon laitoshoidosta.

Kuntoutus tulee olla osa kaikkea palvelua. Kuntoutus on toteutettava oikea-aikaisesti koti-, avo- tai laituskuntoutuksena ja kuntoutus on turvattava erilaisten siirtymien yhteydessä. Ennakoivan ja tavoitteellisen kuntoutuksen määrää on lisättävä ja veteraanikuntoutuksen toimintamalleja on hyödynnettävä osana iäkkäiden palvelukokonaisuutta.

Hoivatyöyhteisössä on sovittava kuntoutumista edistävästä toimintamalleista ja kuntoutumista edistävä työtapo sisällytetään hoitotyöntekijöiden perus- ja täydennyskoulutukseen sekä perehdytysohjelmiin. Muistisairaiden kuntoutusta on lisättävä ja käynnistettävä heti diagnosoinnin jälkeen. Kuntoutuskokonaisuuksien suunnittelussa ja arvioinnissa on käytettävä muistisairauksiin perehtyneiden kuntoutusalan ammattilaisten asiantuntemusta.

Lääkehoidon toteuttamiseen liittyvä vastuunjako ja vähimmäisvaatimukset pitää toteutua kaikissa lääkehoitoa toteuttavissa yksiköissä. Lääkehoidon toteuttaminen perus-

tuu lääkehoitosuunnitelmaan. Palvelusuunnitelman tulee sisältää henkilökohtainen lääkehoitosuunnitelma, joka sisältää asiakkaan käyttämät itsehoito- ja reseptilääkkeet ja se on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Lääkehoidon vaikutuksia on seurattava ja mahdolliset muutokset lääkityksessä on kirjattava.

Kunnan on julkaistava ainakin puolivuositain tiedot siitä, missä ajassa iäkäs henkilö voi saada hakemansa sosiaalipalvelut. Iäkkäillä henkilöillä tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus tietojen saamiseen, mikä täytyy huomioida tietojen julkaisutavassa.

Pitkäaikainen hoito ja huolenpito toteutetaan ensisijaisesti ikääntyneiden yksityiskotiin tai hänen muuhun kodinomaiseen asuinpaikkaan. Laitoshoitoon siirrytään vain silloin, kun siihen on lääketieteelliset perusteet tai jos se on iäkkään henkilön arvokkaan elämän ja turvallisen hoidon kannalta muuten perusteltua. Iäkkäille avio- ja avopuolisoille on järjestettävä mahdollisuus asua yhdessä. Kunnan on myös turvattava pitkäaikaisen hoidon pysyvyys, jollei järjestelyä ole aiheellista muuttaa iäkkään henkilön toimomuksen tai palvelutarpeen muutoksen johdosta tai jostain muusta erityisen painavasta ja perustellusta syystä.

Palveluiden riittävyyttä ja laatua arvioidaan säännöllisesti kerättävillä palautteilla palveluja käyttäviltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä kunnan henkilöstöltä. Lisäksi kunnan on koottava tiedot palveluihin käytetyistä taloudellisista voimavaroista sekä henkilöstön määrästä ja koulutuksesta. Myös sosiaaliamiehen vuosittaisen selvityksen havainnot on otettava palvelujen arvioinnissa huomioon.

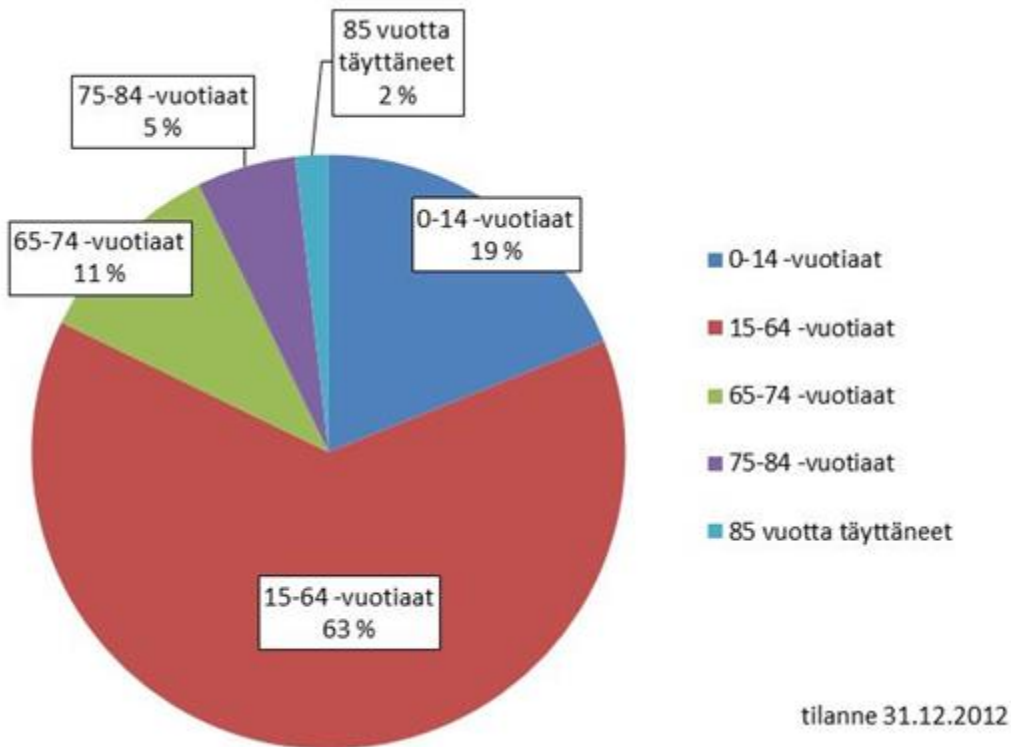
Hattulassa:

- Palvelutarpeen arviointi toteutuu lain määäämissä aikarajoissa
- Palvelutarpeen arvioinnista ja neuvonnasta vastaa kaksi palveluohjaajaa
- Kotiuttamishoitaja vastaa asiakkaiden kotiuttamisesta ja mahdollisista siirroista
- SAS-ryhmä kokoontuu viikoittain
- Koti- ja asumispalveluiden fysioterapeutti tekee kuntoutustarpeiden arviointeja ikäihmisille
- Kotihoidon ja tehostetun asumispalvelun omavalvontasuunnitelmia ollaan tekemässä.
- Lääkehoitoa ohjeistaa lääkehoitosuunnitelmat

2.5 Väestörakenne ja -ennuste

Palvelurakenne ja palveluvalikoima ovat suunniteltava kunnan asukkaiden tarpeita vastaavasti. Suunnittelussa otetaan huomioon väestön ikärakenne ja -ennuste, erityisen suuret palvelutarpeiden aiheuttajat, ikääntyneen väestön taloudellinen tila, ikääntyneen väestön kielelliset tarpeet sekä yli 75-vuotiaiden toimintakyvyn kehitys. Hattulan kunnas-

sa oli asukkaita vuoden 2012 lopussa 9 720 ja 10 000 asukkaan määrän on ennustettu ylittyvän vuonna 2020. Vuonna 2030 on asukkaita ennustettu olevan 10 545.

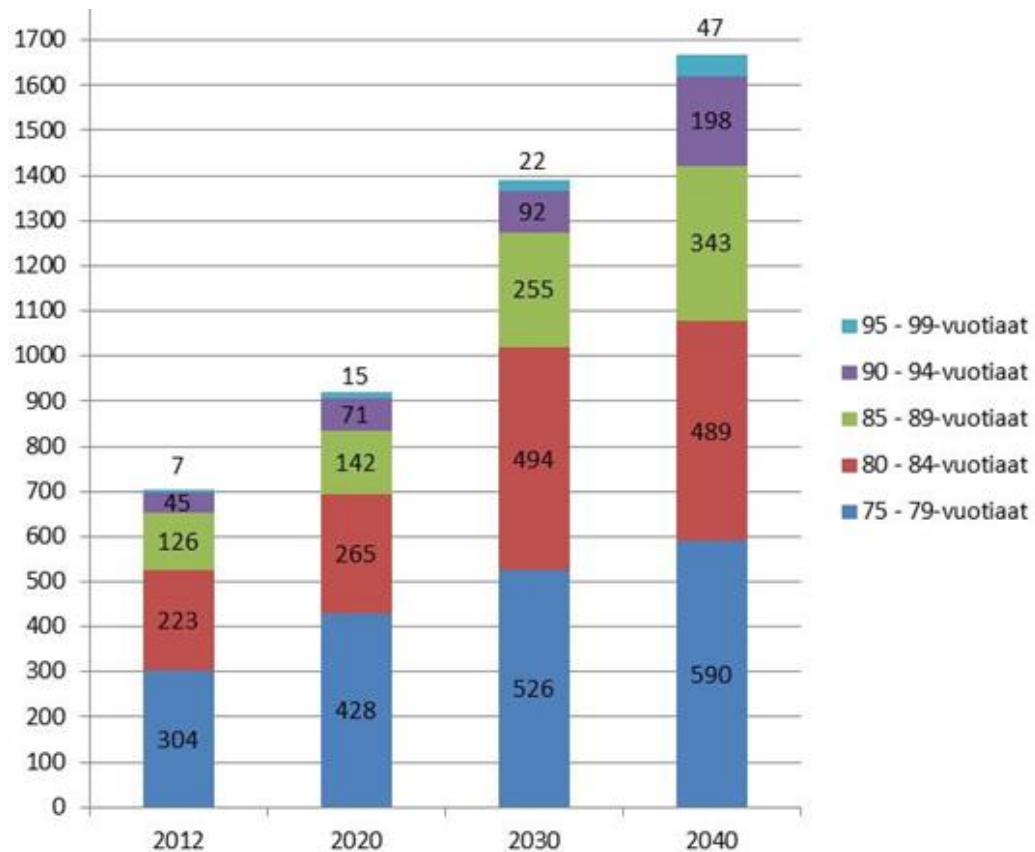

Kuvio 7 Hattulan väestön ikärakenne, % väestöstä

Yli 65 vuotta täyttäneitä on Hattulan väestöstä lähes viidennes. Heistä 65–74 -vuotiaita on 11 %, 75–84-vuotiaita 5 % ja 85 vuotta täyttäneitä 2 %. Koko Kanta-Hämeessä yli 65-vuotiaita on suhteessa hieman enemmän kuin Hattulassa.

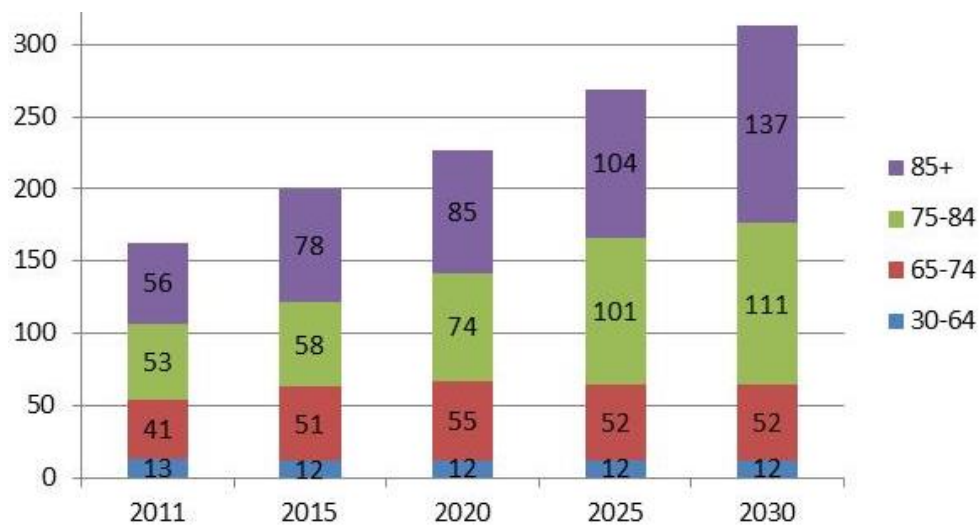
Vuoden 2012 lopussa yli 65-vuotiaita asui Hattulassa 1 738 henkilöä, joka oli 17,9 % kaikista kunnan asukkaista. Yli 75-vuotiaita asui Hattulassa hieman yli 700 ja heidän määränsä tulee kaksinkertaistumaan seuraavan 20 vuoden aikana. Yli 85-vuotiaita asui Hattulassa 178 henkilöä. Yli 65 vuotta täyttäneitä arvioidaan olevan väestöstä hieman yli viidennes vuoteen 2020 mennessä ja vuonna 2030 joka neljännän arvioidaan olevan yli 65-vuotias. Vuonna 2040 mennessä yli 65-vuotiaiden prosentuaalinen osuus väestöstä ei ennusteen mukaan kasva enää niin nopeasti.

Yli 75 vuotta täyttäneitä arvioidaan olevan vuoden 2020 lopussa noin 9 % väestöstä. Vuoteen 2030 loppuun mennessä, heidän osuus väestöstä kasvaa 13,2 %:in ja edelleen 15,5 % vuoteen 2040 mennessä.

Kuvio 8 Yli 75-vuotiaiden ikäjakauma ja väestöennuste vuosille 2020, 2030 ja 2040

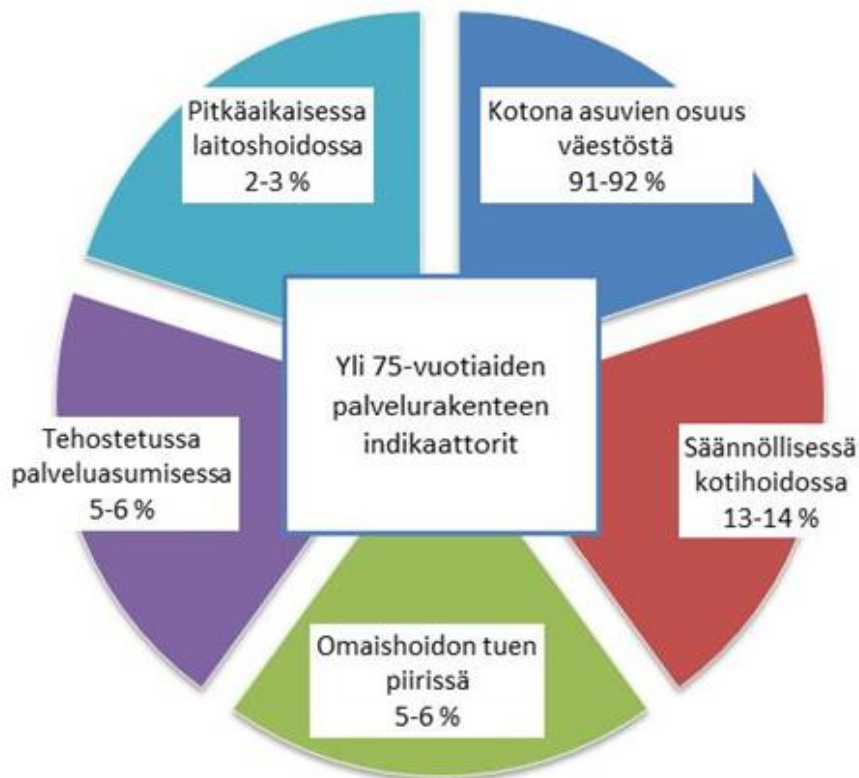
Muistisairaudet ovat yleisimpiä vanhuudessa avuttomuutta synnyttäviä sairauksia. Yli 75-vuotiaiden keskivaikeaa ja vaikeaa muistisairautta sairastavien määrä kasvaa yli puolella vuoteen 2030 mennessä.

Kuvio 9 Ennuste keskivaikeaa ja vaikeaa dementiaa sairastavien määrästä vuosina 2011–2030

2.6 Palvelujen rakenne ja kustannukset

Vuonna 2012 Hattulassa 90,6 % yli 75-vuotiaista asui omassa kodissaan; omakotitalossa, rivitaloissa, kerrostaloissa, palvelutaloissa. Palvelutaloja on kolme; Kissankello (12 asuntoa), Punojanportti (18 asuntoa) ja Helmi (9 asuntoa), jotka ovat Vanhustentukiyhdistyksen omistuksessa. Lisäksi Vanhustentukiyhdistyksellä on Katinalassa sekä Parolan keskustassa kaksi vanhuksille tarkoitettua rivitaloa. Kotona asuvien yli 75-vuotiaiden määrä on Hattulassa suurempi kuin valtakunnallisesti. Hattulan perusturvalautakunnan asettama tavoite on, että vähintään 92 % yli 75-vuotiaista asuu kotonaan.

PALVELURAKENNE	SUOSITUS		HATTULA			
	Valtakunnallinen	2009	2010	2011	2012	
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet	91-92	91,9	92,1	91,6	90,6	
Säännöllisen kotihoidon piirissä	13-14	17,9	15,7	15,4	18,2	
Omaishoidon tuen piirissä vuoden aikana	5-6	2,4	2,6	3,1	2,8	
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen asiakkaat 31.12.	5-6		5	5	5,8	
Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa 31.12.	2-3	7,2	2,7	3,2	3,4	

/75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet)

Kuvio 10 Palvelurakenteen indikaattorit, valtakunnalliset suositukset ja toteuma Hattulassa

Tilastointivirhe yllä olevassa indikaattorissa. THL poimii kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden määrän HILMO-aineistosta, mikä koostuu 31.12. ympärivuorokautisessa hoidossa olevista asiakkaista. Luvussa on näin ollen mukana myös lyhytaikaisessa hoidossa olevat. Luku ei siis kuvaa todellisuudessa kotona asuvien määrää. Hattulassa vuonna 2012 kotona asuvia 75 vuotta täyttäneitä oli 91,8 %.

Kotihoito on merkittävässä roolissa, kun iäkäs henkilö tarvitsee apua ja tukea selviytyäkseen kotona. Kotihoidon tulee kohdentaa palvelut niitä tarvitseville sekä määritellä palvelujen tarpeen kesto. Kotihoitoa annetaan sairauden, vammaisuuden, alentuneen toimintakyvyn tai muun vastaavan syyn vuoksi. Kotihoidon tavoitteena on auttaa asiakasta selviytymään omassa kodissaan mahdollisimman pitkään muun muassa terveydenhoidon, sairaanhoidon, kotipalvelun, sosiaalityön ja kuntoutusohjauksen avulla. Kotihoito perustuu yhdessä asiakkaan ja/tai omaisen kanssa laadittuun palvelusuunnitelmaan. Suunnittelussa otetaan huomioon asiakkaan omat voimavarat. Kotihoito toimii aamu ja iltavuorossa maanantaista sunnuntaihin. Yöllä asiakas saa tarvittaessa apua turvavälikomun välityksellä yksityiseltä palveluntuottajalta.

Asiakas voi hankkia tarvitsemansa kotipalvelun ja kotisairaanhoidon myös yksityiseltä palveluntuottajalta palvelusetelillä. Palvelusetelin voi valita säännöllisen kotihoidon asiakas, jolla on palvelua 2–5 tuntia kuukaudessa ja hänelle on tehty hoito- ja palvelusuunnitelma. Samoin palvelusetelin voi valita asiakas, jolle on tehty palvelutarpeen arviointi ja hän tarvitsee tilapäistä kertaluonteista tai enintään 1–3 kuukauden ajan palvelua. Palveluseteli myönnetään talousarvioon varatun määrärahan puitteissa.

Strategisen johdon vastuulla on kunnan palvelurakenteen kehittäminen siten, että kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisen huomion kohteena. Hoito- ja palveluketjujen toimivuus sosiaalitoimen, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen välillä on tärkeää. Hattulassa ovat siirtymät sujuneet joustavasti esimerkiksi erikoissairaanhoidosta jatkohoitopaikkaan. Siirtoviivemaksuja ei ole kertynyt vuoden 2009 jälkeen.

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoitajat ovat tärkeä voimavara ikääntyneiden hoidossa. Ilman omaishoitajien tukea noin puolet hoidettavista olisi ympärivuorokautisessa hoidossa.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu omaishoitoa tukevista sosiaali- ja terveyspalveluista, omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoperheelle tarkoitettusta tuesta. Omaishoitaja voi saada hoitotyönsä tueksi tukipalveluja kuten tilapäishoitoa, kotihoidon palveluja, kuntoutusta, päivätoiminnan palveluja, ohjausta, neuvontaa sekä mm. henkistä tukea työlleen. Omaishoidontuen tarkoituksena on edistää hoidettavan edun mukaisen omaishoidon toteuttamista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä hoidon jatkuvuus ja omaishoitajan työn tukeminen. Hattulan seurakunta järjestää vuosittain omaishoitajien retkipäivän. Seurakunnan palvelupäivistä ja Juttutuvalla kokoontuvasta

omaishoitajien ryhmästä sekä omaishoitajille suunnatuista lomista annetaan tietoa vuosittaisen kotikäynnin yhteydessä.

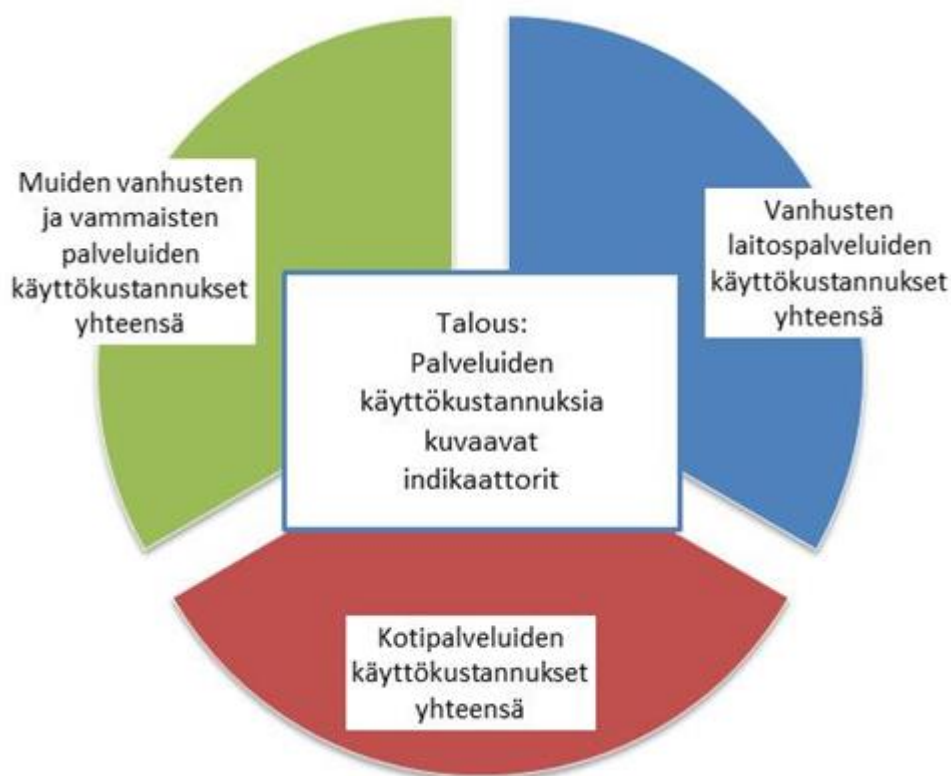
Hattulassa on käytössä kaksi hoitopalkkioluokkaa ja erityishoitopalkkio raskaan siirtymävaiheen aikana, jolloin hoitaja on estynyt tekemästä työtä. Vuonna 2010 omaishoidettavia oli 22 henkilöä ja vuosina 2011 ja 2012 heitä oli 25 henkilöä. Omaishoitotuen hakemusten määrä on selkeästi lisääntynyt alkuvuodesta 2013. Omaishoidettavien hoitoisuus määritellään vielä vuonna 2013 RAVA mittarin avulla, mutta vuoden 2014 alusta otetaan käyttöön RAI mittari.

Tehostettu palveluasuminen toteutuu Hattulassa Tuulia-kodissa sijaitsevilla kahdessa yksikössä, Palvelukoti Rauhalassa ja Palvelukoti Iltatulessa, joissa on yhteensä 39 asukaspaikka. Nämä yksiköt sijaitsevat Katinalassa. Yksiköt ovat avohoidon yksiköitä, joissa asukas maksaa erikseen asumisesta ja käyttämistään palveluista. Asiakasmaksut tehostetussa asumispalvelussa määräytyvät perusturvalautakunnan päätöksen mukaisesti.

Pappilanniemen sairaalan tiloissa toimii tilapäisesti 21-paikkainen vanhainkotosasto, joka on kunnan ainoa **pitkäaikaisen laitoshoidon yksikkö**. Pappilanniemen sairaalan tiloissa toimii myös 15-paikkainen **terveyskeskuksen vuodeosasto**, jossa hoitojaksot voivat olla joko lyhyt- tai pitkäaikaisia. Lisäksi Tuulia-kodissa sijaitsevassa yksikössä on kahdeksan paikkaa **lyhytaikaista asumispalvelua** tarvitseville. Näiden paikkojen turvin vuoden 2010 vuoden jälkeen ei ole ollut yhtään siirtoviivemaksua erikoissairaanhoidosta. Lisäksi kotihoitoa pystytään antamaan lyhyelläkin aikaviiveellä.

Pitkäaikaispaikkoja on saatu järjestymään suhteellisen nopeasti sitä tarvitseville. Jos asiakas haluaa olla saattohoidossa kotonaan, niin Pihlajalinnan vuodeosastolta saadaan tuki järjestymään tietyin rajauksin. Ympäri vuorokautisessa asumispalvelussa saattohoitoa kehitetään saattohoitosuosituksen mukaiseksi.

Palveluiden käyttökustannuksia seurataan kolmella eri seurantaindikaattorilla, joilla seurataan laitospalveluiden käyttökustannuksia, kotipalveluiden käyttökustannuksia sekä muiden vanhusten ja vammaisten palveluiden käyttökustannuksia.

TALOUS	2009	2010	2011	2012
Vanhusten laitospalveluiden käyttökustannukset	2725	1776	1566	1398
Kotipalveluiden käyttökustannukset	1438	1696	1833	1798
Muiden vanhusten ja vammaisten palveluiden käyttökust.	2423	3147	3243	4010

/tuhatta euroa

Kuvio 11 Palveluiden käyttökustannuksia kuvaavat indikaattorit

Vanhusten laitospalveluiden käyttökustannuksia kuvaava indikaattori ilmaisee kuntien vanhusten laitospalveluiden käyttökustannukset yhteensä tuhansina euroina. Laitospalveluiden kustannuksiin lasketaan vanhainkodit, ympäri- ja osavuorokautiset hoiva- ja hoitokodit sekä vastaavien palveluiden osto. Hattulan laitospalvelujen käyttökustannukset ovat vähentyneet, koska laitoshoitoa on vähennetty ja siirretty toiminnan painopistettä kotona asumisen tukemiseen.

Kotipalveluiden käyttökustannuksiin sisältyvät kodinhoitoapu sekä erilaiset tuki- palvelut, kuten kuljetus-, ateria, siivous- ja vaatehuoltopalvelut sekä turvapalvelujärjestelmät. Koti- ja asumispalvelujen kustannuskehitys on nouseva vuosi vuodelta. Suurin kuluerä on henkilöstön palkat. Vyörytyksiin sisältyvät keskushallinnon ja perusturvan hallinnon kulut. Vyörytykset ovat kasvaneet viime vuosina. Myös menot kasvavat nopeammin kuin tulot. Tuloilla pystytään kattamaan menoista vain vajaa neljännes. Hattulassa seurataan kotihoidon henkilöstön välillistä ja välitöntä työaikaa. Kotihoitoon hankitaan toiminnanohjausjärjestelmä, jonka avulla pystytään tehostamaan ja seuraamaan työhön kuluva ja muuta aikaa.

Muihin vanhusten ja vammaisten palveluihin sisältyviin käyttökustannuksiin lasketaan muun muassa tehostettu palveluasuminen, palvelutalot, vanhusten ja vammaisten päivähoido, päivä- ja palvelukeskukset, ryhmäkodit ja muut vanhusten ja vammaisten asumispalvelut ja perhehoito, avohuollon ohjaus, erilaiset vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet sekä omaishoidon tuki. Lisäksi hoivakodit ja muut kevyen tai tehostetun palvelun asumis- ja palveluyksiköt, joissa asuminen perustuu vuokrasopimukseen sekä vastaavien palveluiden osto.

Hattulassa:

- Väestöstä on 11 % 65–74-vuotiaita, 5 % 75–84-vuotiaita ja 2 % 85 vuotta täyttäneitä
- Ikääntyneiden osuus väestöstä kasvaa koko ajan
- On tavoitteena, että 92 % yli 75-vuotiaista asuu kotona
- Muistihäiriöpotilaiden määrä on kasvava
- Vanhusten laitospalveluiden, muiden vanhusten ja vammaisten palveluiden ja kotipalveluiden käyttökustannuksia seurataan

2.7 Hoidon ja huolenpidon turvaajat

Toimintayksiköissä on oltava oikea **henkilöstömitoitus**, jolloin henkilöstön määrä ja henkilöstön koulutus ja tehtävä rakenne vastaa toimintayksikön palveluja saavien iäkkäiden henkilöiden määrää ja heidän toimintakykynsä edellyttämään palveluntarvetta. Laadukkaat palvelut on turvattava ja toimintayksiköissä on oltava riittävästi henkilöstöä kaikkina vuorokauden aikoina, mikäli iäkkään henkilön toimintakyky on niin alentunut, että hän tarvitsee huolenpitoa vuorokaudenajasta riippumatta.

Henkilöstömitoituksen suunnittelussa ja kohdentamisessa tulee olla keskiössä asiakkaiden fyysinen, kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä muut tarpeet. Toiminnan täytyy olla optimaalista sekä laadun, että vaikuttavuuden suhteen. Henkilöstömäärän suunnittelussa täytyy ottaa huomioon asiakkaiden toimintakyky ja avun tarve, palvelurakenne, palvelujen tuottaminen ja saatavuus sekä henkilöstöön ja työn organisointiin liittyvät tekijät.

Hattulassa on tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoitus 0,56 ja vanhainkodissa 0,6. Valviran suositus henkilöstömitoitukselle on vähintään 0,5 tehostetussa palveluasumisessa ja vanhainkodeissa. Työsuhteessa olevat oppisopimuskoulutettavat lasketaan henkilöstömitoitukseen vasta, kun opinnoista on suoritettuna vähintään kaksi kolmasosaa. Muut sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijat voidaan laskea henkilöstömitoitukseen, mikäli heidät on palkattu toimintayksikköön sijaiseksi, kun heillä on opintojen kautta riittävästi hankittua osaamista alan tehtäviin.

Kunnassa on oltava käytettävissä **erityisasiantuntemusta**, jotta ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista voidaan tukea mahdollisimman hyvin. Myös iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali- ja terveystalvelujen laadukasta järjestämistä varten tarvitaan riittävästi monipuolista osaamista. Erityisasiantuntemusta on oltava ainakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, gerontologisen hoito- ja sosiaalityön, geriatrian, lääkehoidon, ravitsemuksen, monialaisen kuntoutuksen sekä suun terveydenhuollon alalta.

Kunnan on nimettävä iäkkäälle henkilölle kelpoisuusvaatimukset täyttävä **vastuutyöntekijä**, mikäli hän tarvitsee apua palveluihinsa liittyvissä asioissa. Vastuutyöntekijä osallistuu palvelusuunnitelman seuraamiseen ja on tarvittaessa yhteydessä sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisestä vastaaviin tahoihin ja muihin tahoihin iäkkään tarpeisiin vastaamiseksi. Vastuutyöntekijä neuvoo ja auttaa iäkästä henkilöä palvelujen ja etuuksien saantiin liittyvissä asioissa. Vastuutyöntekijä on määriteltävä vuoden 2015 alusta.

Hattulassa:

- On monipuolista asiantuntemusta, mutta ei vielä vanhuspalvelulain edellyttämässä laajuudessa
- Henkilöstö saa monipuolista täydennyskoulutusta
- Ympäri vuorokautisessa asumisessa henkilöstömiehitys on 0,6
- Omaishoidon tukea saavien osuus lisääntyy koko ajan

2.8 Johtaminen ja laadunvarmistus

Hattulassa on laadittu *Kuntastrategia 2030*. Hattulan kunnan toiminta-ajatuksena on, että Hattula on kuntalaisille laadukkaita perustalveluja joustavasti ja kustannustehokkaasti tuottava itsenäinen kunta. Hattulan kunnan arvot ovat avoimuus, luovuus, taloudellisuus ja itsenäisyys. Hattulassa on laadittu myös *Perusturvan strategia 2015*, jossa painotetaan oikea-aikaisuutta, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta palvelujen järjestämisessä. Perusturvalautakunta asettaa sosiaali- ja terveystalvelujen toiminnan tavoitteet ja ohjaa ja seuraa tavoitteiden toteutumista.

Johtaminen jaetaan palveluiden järjestämiseen liittyvään johtamiseen sekä toimintayksiköiden lähijohtamiseen. Johtamista seurataan seuranta- ja arviointijärjestelmien. Palveluiden järjestämiseen liittyvän johtamisen keskeisenä tehtävänä on luoda edellytykset vaikuttaville palveluille, joilla tuetaan ikääntyneen väestön toimintakykyä ja turvataan heille eheä ja laadukas palvelujen kokonaisuus. Hattulassa on toimialajohtajan ja vastuualuejohtajan velvollisuus toimivaltansa rajoissa huolehtia, että kunnassa toimitaan yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi, laaditaan val-

tuustokausittain toimenpidesuunnitelma ikääntyneen väestön hyvinvoinnin tukemiseksi sekä palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi ja varataan toimenpidesuunnitelman toteuttamiseen voimavarat. Heidän vastuulla on myös, että palvelujen riittävyttä ja laatua arvioidaan vuosittain, turvataan palveluiden yhdenvertainen saataavuus, hankitaan käyttöön riittävästi monipuolista asiantuntemusta sekä järjestetään neuvontapalveluja ja muita iäkkään väestön hyvinvointia tukevia palveluja. Vanhusneuvoston toimintaedellytysten turvaaminen on myös perusturvajohtajan vastuulla.

Toimintayksikön johtamisen tavoitteena on työn tarkoituksenmukainen organisointi, työkäytäntöjen ja henkilöstön osaamisen uudistaminen sekä toimintayksiköissä toimivan henkilöstön työhyvinvoinnin ja -turvallisuuden lisääminen. Toimintayksikön johtaja vastaa siitä, että asiakastyössä noudatetaan palveluntarpeisiin vastaamista ohjaavia yleisiä periaatteita sekä pitkäaikaisen hoidon ja huolenpidon toteuttamista ohjaavia periaatteita. Toimintayksikön johtaja vastaa myös palvelujen laadusta sekä siitä, että palvelut täyttävät muutkin niille asetetut vaatimukset. Toimintaa on johdettava siten, että se tukee laadukasta asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveystalveluiden kokonaisuutta. Työotteen tulee olla kuntouttava. Johtamisen on tuettava eri viranomaisten ja ammattiryhmien yhteistyötä sekä toimintatapojen kehittämistä.

Toimintayksikön johtajan on huolehdittava, että toimintayksikössä järjestetään omavalvontaa. Omavalvontaa on järjestettävä palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi. Omavalvontaa varten on laadittava omavalvontasuunnitelma, joka on pidettävä julkisesti nähtävänä. Omavalvontasuunnitelman toteutumista on seurattava ja palveluja on kehitettävä säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella. Palautetta tulee kerätä iäkkäiltä henkilöiltä, heidän omaisiltaan sekä toimintayksikön henkilöstöltä.

Hattulassa:

- Kunnanjohtaja johtaa kunnan strategiatyötä
- Perusturvalautakunta valmistelee perusturvan strategian ja valvoo sen toteutusta
- Perusturvajohtaja vastaa perusturvan strategian mukaisesta johtamisesta
- Koti- ja asumispalveluiden johtaja vastaa oman alueensa johtamisesta strategian mukaisesti
- Lähiesimiehet vastaavat strategian ja muutosten toteutuksesta henkilöstön ja käytännön toiminnan tasolla

3 TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

3.1 Suunnitelman toimeenpano, seuranta ja arviointi

Valtuustotasolla hyväksytty ikääntyvien hyvinvointiohjelma kytketään kunnan ydinprosesseihin; suunnitteluun, budjettiin, kehittämistoimintaan ja arviointiin. Ohjelman tärkeimmät tavoitteet tulee ottaa mukaan valtuustotason tavoitteisiin, jolloin niiden toteuttamiseen osoitetaan myös tarvittavat voimavarat. Kukin toimiala vastaa tavoitteiden asettamisesta ja toteutumisesta palvelutuotannossaan.

Ikääntyvien hyvinvoinnin toimenpideohjelma tullaan avaamaan henkilöstölle. Tavoitteena on henkilöstön aktiivinen osallistuminen ohjelman kaikissa vaiheissa, sekä ohjelman avaaminen tavoitteiksi ja toiminnaksi. Toimialojen ja yksiköiden vuosittaiset toimintasuunnitelmat linkitetään kiinteästi ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelmaan.

Kunnanhallituksen on nimettävä työryhmä, jonka tehtävänä on varmistaa hyvinvointisuunnitelman ja toimenpideohjelman jatkuvuus, tavoitteiden tarkentaminen, toteuttaminen sekä arviointi. Työryhmässä tulee olla edustettuna kaikki toimialat sekä ikäihmisten palveluihin vaikuttavat yhteistyöorganisaatiot. Työryhmä kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja raportoi tavoitteiden toteutumisesta kunnan toimintakertomuksessa kunnanvaltuustolle.

3.2 Toimenpideohjelmataulukko

Toimenpideohjelma Hattulan ikääntyvän väestön hyvinvoinnin parantamiseksi sisältää kuusi eri tavoitetta:

- Osallisuus ja osallistuminen palvelujen kehittämiseen
- Hyvinvointia tukevan asumisen ja elinympäristön vahvistaminen
- Terveen ja toimintakykyisen ikääntymisen turvaaminen
- Oikean palvelun oikea-aikaisen saatavuuden vahvistaminen
- Hoidon ja huolenpidon turvaaminen
- Johtaminen ja laadunvarmistus

Tavoitteet on pilkottu kriittisiin menestystekijöihin, joiden saavuttamiseksi ovat laadittu konkreettiset toimenpiteet. Toimenpiteille on luotu mittarit, aikataulutus, päävastuut sekä määritelty resurssit.

1. OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN PALVELUJEN KEHITTÄMISEEN					
KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Vanhusneuvoston asema vahvistuu ja iäkkäillä henkilöillä mahdollisuus vaikuttaa omien palvelujensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin	Vanhusneuvostosta tiedottaa toiminnastaan julkisesti esimerkiksi paikallislehtiin kunnan internetsivujen lisäksi	Vuoden aikana julkaistut artikkelit (kpl)	Vuosittain	Vanhusneuvoston puheenjohtaja ja sihteeri	Vanhusneuvosto
	Vanhusneuvosto laatii toimintasuunnitelman sekä toimintakertomuksen. Toimintakertomus lähetetään tiedoksi lautakuntiin	Toteutuma	Vuosittain	Vanhusneuvoston puheenjohtaja ja sihteeri	Vanhusneuvosto
	Vanhusneuvosto informoi lautakuntia käsittelemistään asioista	Käsitellyt asiat	Kaksi kertaa vuodessa	Vanhusneuvoston sihteeri	Vanhusneuvosto
	Vanhusneuvostoa informoidaan ajankohtaisista asioista jo niiden valmisteluvaiheessa, pyydetään lausuntoja. Esimerkiksi uudisrakennuskohteet, kaavoitus	Pyydettyjen lausuntojen määrä (kpl)	Jatkuva	Eri hallintokuntien johtavat virkamiehet	Perusturva, sivistystoimi, tekninen toimi
	Vanhusneuvosto toteuttaa tarvittaessa kyselyitä ikäihmisille palvelutarpeista ja vaikutusmahdollisuuksista	Toteutuneet kyselyt	Valtuustokausi	Vanhusneuvoston puheenjohtaja ja sihteeri	Kunnan toiminta-avustus

KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Elinikäisen oppimisen ja osallistumisen vahvistaminen	ATK-kurssit ikäihmisille	Senioreille järjestetyt kurssit ja osallistujien lukumäärä vuosittain	Opetusten käynnistäminen syksy 2014	Kirjasto- ja kulttuuri-toimenjohtaja	Sivistystoimi
	Ely-hankerahan hakeminen ICT-hankintoihin	Hankerahan saaminen	Hankerahapäätös keväällä 2014	Kirjasto- ja kulttuuri-toimenjohtaja	Hankeraha
	Varmistetaan, että Vanajavedenopistolla säilyy kurssitarjontaa myös ikäihmisille	Senioreille järjestetyt kurssit ja osallistujien lukumäärä vuosittain	Vuosittain	Kirjasto- ja kulttuuri-toimenjohtaja	Kuntaosuus
Osallistumisen vahvistaminen ja sukupolvien välisen vuorovaikutuksen lisääminen	Vapaaehtoistyön lisääminen	Vapaaehtoistyöntekijöiden lukumäärä	Vuosittain	Vapaaehtoistyöstä vastaava palveluneuvoja	Perusturva
	Elämäkaarikahvilatoiminnan suunnittelu ja käynnistäminen kunnan ja SPR:n yhteistyönä	Toteutuma	2014-2015	Vanhuspalveluiden palveluneuvoja	Kunnan toiminta-avustus
	Koululaisten osallistaminen	Vuoden aikana tehdyt esiintymiset/vierailut ikäihmisten luona	Vuodesta 2014 alkaen	Koulujen rehtorit	Kouluruoan tarjoaminen, tekninen toimi
	Seurakuntanuorten osallistumisen lisääminen osana rippikouluun sisältyvää diakoniaosiota	Toteuma	2014-2015	Rippikoulusta vastaava pastori	Seurakunta
	Ikäihmisten ruokailu kouluilla	Ruokailijoiden määrä esim. kuukaudessa	Elokuusta 2014 alkaen	Ruokahuolto	Ruokapalvelu, suuret ryhmät ennakkoilmoitettava

KRIITTISET MENESTYS- TEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Osallistavan kulttuuri- toiminnan kehittäminen	Vanhainkotien kulttuurita- pahtumat	Vanhainkotien tapah- tumatilastointi ja osal- listujamäärät vuosittain	Jatkuva	Kirjasto- ja kulttuuri- toimenjohtaja	Sivistystoimi
Kyläyhdistysten voima- varojen hyödyntäminen	Talolla tavataan -projektin myötä lisätään hyvinvointia kylillä	Toteutunut projekti, mukaan lähteneet kylät (kpl)	2014-2016	Projektiin sitoutuneet kyläyhdistykset	Talkooväki, projekti- tuki, Hämeen kylät ry
	Kesätorit	Toteuma	Kokeilu 2014	Projektiin sitoutuneet kyläyhdistykset	Talkooväki, projekti- tuki, Hämeen kylät ry

2. HYVINVOINTIA TUKEVAN ASUMISEN JA ELINYMPÄRISTÖN VAHVISTAMINEN					
KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Varaudutaan kotona asumisen edistämiseen	Palvelulinjan suunnittelu tehdyn kyselyn pohjalta	Toteuma	2014	Yhdyskuntapäällikkö	Tekninen toimi
	Tiedottaminen valtion myöntämistä asuntojen peruseränsavustuksista	Toteuma	Vuosittain	Rakennustarkastaja, valvontainsinööri	Tekninen toimi
	Tiedottaminen Juteinitalon palvelupisteessä annettavista palveluista	Toteuma	2014	Yhdyskuntapäällikkö	Tekninen toimi
	Korjausneuvontapäivystys rakennusvalvonnassa kerran kuukaudessa	Toteutuneet käynnit (lkm)	2014	Rakennustarkastaja, valvontainsinööri	Rakennusvalvonta
	Hyvinvointiteknologian hyödyntäminen	Toteutuneet teknologiaratkaisut	Vuosittain	Perusturvajohtaja ja tekninen johtaja	Perusturva ja tekninen toimi
Esteettömyyden lisääminen	Esteettömyyskartotukset	Toteuma	Vuosittain	Rakennustarkastaja, valvontainsinööri	Rakennusvalvonta
	Juteinitaloon automaattiovi	Toteuma	2014	Rakennustarkastaja, valvontainsinööri	Tekninen toimi

KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Varaudutaan tulevaisuuden tilatarpeisiin	Kissankellon toiminnan kehittäminen vastaamaan lisääntyvään hoidon tarpeeseen ja riittävä henkilöstö suhteessa hoidontarpeeseen	RAI-arviointi ja henkilöstömitoitus	2014 -2016	Palveluesimies	Perusturva
	Tuulia-kodin uudisrakennus	Toteuma	2014-2015	Tekninen johtaja	Tekninen toimi
	Tuulia-kodin vanhan rakennuksen saneeraus	Toteutuma	2015-2016	Tekninen johtaja	Tekninen toimi

3. TERVEEN JA TOIMINTAKYKYISEN IKÄÄNTYMISEN TURVAAMINEN					
KRIITTISET MENESTYS- TEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Ikäihmisten omaehtoisen toiminnan vahvistaminen	Liikuntareseptin käyttöönotto	Toteuma	2014	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
Ohjauksen ja neuvonnan tehostaminen	Uusien hoitopolkujen laadinta	Tehdyt hoitopolut	Jatkuva	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Ikäautoilijoiden kuntokurssit	Osallistujamäärä	2014-	Palveluneuvoja	Liikenneturva
	Ohjauksen ja neuvonnan tehostaminen vastaanotto-toiminnassa	Toteuma	Jatkuva	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
Kunnan valikoimassa on kohdennettuja toimenpiteitä riskiryhmille	Yksinäistenryhmä Juttutuvalle	Osallistujamäärä, tapaamiskerrat	Jatkuva	Koti- ja asumispalveluiden psykiatrinen sairaanhoitaja	Perusturva
	Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden ryhmäkuntoutus	Toteuma, ryhmien lkm	Jatkuva	Koti- ja asumispalveluiden psykiatrinen sairaanhoitaja, henkilön hyvinvoinnin yksikkö	Perusturva, Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Ajokorttitarkastuksen yhteydessä depressoiseula 70-vuotiaille	Toteuma	Jatkuva	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue

KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Kunnan valikoimassa on kohdennettuja toimenpiteitä riskiryhmille	Omaishoitajien terveystarkastukset	Omaishoitajien terveystarkastusten lukumäärä/vuosi	Omaishoitajien terveystarkastusten suunnittelu ja tarkastusten 2014-	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Ravitsemustietouden lisääminen	Huomiointi palvelusuunnitelmassa sekä palveluneuvonnassa	Jatkuva	Palveluneuvoja, koti- ja asumis- ja hoitotyöntekijät, perusterveydenhuollon työntekijät	Perusturva, Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Kouluruoan myynti ja mahdollisuus ruokailla koululla	Toteuma	Kokeilu	Ruokahuolto	Tekninen toimi
	Kotikäynnit riskiryhmille	Suoritetilastointi, jatkotoimien lukumäärä	Jatkuva	Koti- ja asumis- ja palveluneuvojen, mielenterveys- ja päihdetyöntekijä	Perusturva
Ikäihmisten omaehtoisen toiminnan vahvistaminen	Omahoitosivustojen kehittäminen ja päivittäminen	Toteuma	2014	Perusterveydenhuollon palveluvastaava	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Palveluohjaus- ja neuvonta	Suoritetilastointi	Jatkuva	Koti- ja asumis- ja palveluneuvojen, perusterveydenhuollon palveluvastaava	Perusturva, Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
	Infotilaisuudet	Toteuma, lkm	Jatkuva	Koti- ja asumis- ja palveluneuvojen, perusterveydenhuollon palveluvastaava	Perusturva, Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue

KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Aivoterveysten edistäminen	Geriatristi muistihoidajan pariksi	Toteuma	2015	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue	Janakkala-Hattulan yhteistoiminta-alue
Monipuolisen ravitsemuksen toteutuminen	Kouluruoan myynti, ruokailumahdollisuus kouluilla	Suoritetilastointi	Elokuusta 2014 alkaen	Ruokahuolto	Ruokapalvelu
Ulkoilumahdollisuuksien lisääminen	Penkkejä ulkoilureittien varalle	Toteuma, lkm	2014-2015	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö	Sivistystoimi
	Uuden frisbeegolfradan markkinointia ikäihmisille	Uusien penkkien määrä, Frisbeeradan laajennus	2014-2015	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö, yhdyskuntapäällikkö	Sivistystoimi, tekninen toimi
Omatoimisen vertaisliikunnan lisääminen	Tehostetaan Kuntoilunurkan markkinointia uusille ryhmille	Ryhmien määrä	2014-2016	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö	Sivistystoimi
	Koulutetaan uusia vertaisohjaajia mm. järjestöavustuksin	Vertaisohjaajien määrä	2014-2016	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö	Sivistystoimi, järjestöavustukset
Matalan kynnyksen liikuntaneuvonnan lisääminen kotihoidossa	Koulutetaan kotihoitajia lisäämään liikuntaneuvonnan osana kotihoitoa	Koulutetut työntekijät	2014-2015	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö, kotihoiton palveluesimies	Perusturva ja sivistystoimi
Omatoimiliikunnan lisääminen	Koulujen pienien salien markkinointi perheliikuntasaleina	Uusien vuorojen määrä	2014-2016	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö, koti- ja asumispalveluiden palveluneuvoja	Sivistystoimi ja perusturva
	Seniorikorttimahdollisuuden kartoittaminen	Toteuma	2014	Liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö	Sivistystoimi

4. OIKEAN PALVELUN OIKEA-AIKAISEN SAATAVUUDEN VAHVISTAMINEN					
KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Palveluvalikoima kunnan asukkaiden tarpeiden mukaisia	"Kyläraati"-palautteen kerääminen kunnan asukkailta	Palautteiden määrä	2014-2015	Vanhusneuvoston puheenjohtaja ja sihteeri	Vanhusneuvosto
	Palautejärjestelmän kehittäminen sekä asiakkaille että henkilöstölle	Toteuma	2014-2015	Koti- ja asumispalveluiden palveluesimiehet ja laatuvaastaava	Perusturva
Laadukkaat palvelut	Omaavontasuunnitelmat kotihoitoon ja ympärivuorokautiseen asumiseen	Arviointi vuosittain	2014	Koti- ja asumispalveluiden johtaja ja laatuvaastaava	Perusturva
Eri toimijoiden ja kunnan toimialojen välinen yht.työ	Nimetään yhteinen hyvinvointisuunnitelman seurantaryhmä	Toteuma	2014	Perusturvalautakunnan puheenjohtaja	Perusturva
Kuntoutuksen riittävyys ja oikea-aikaisuus	Kuntoutusta iäkkään kotona lisätään	Kotikäyntien määrä	Jatkuva	Kotihoidon palveluesimies	Perusturva
	Kuntouttava lyhytaikaisyksikkö 15-paikkaiseksi Tuulia-kodin saneerauksen yhteydessä	Toteuma	2015-2016	Tekninen johtaja	Tekninen toimi
	Kuntouttavan lyhytaikaisyksikön henkilöstömäärä 0,6	Toteuma	2015	Koti- ja asumispalvelujen johtaja	Perusturva, 4 työntekijää
	Arviointijaksot Kuntotuulian lyhytaikaisyksikössä ennen sijoittamista ympärivuorokautiseen asumiseen	Arviointijaksojen asiakasmäärä	2015-	Kotihoidon palveluesimies ja kotiutus-hoitaja	Perusturva

KRIITTISET MENESTYS- TEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Turvallinen lääkehoito	Henkilökohtainen lääkehoito-suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa	% kaikista lääkehoito-suunnitelmista	2014-	Hoitava lääkäri, sairaanhoitajat ympärivuorokautisessa asumisessa ja kotihoidossa	Perusturva

5. HOIDON JA HUOLENPIDON TURVAAMINEN					
KRIITTISET MENESTYSTEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Laadukkaat, asiakaslähtöiset ja tarkoituksenmukaiset palvelut asiakkaille	Asiakkaiden yksilölliset ja kattavat palvelu-hoitosuunnitelmat	% kaikista säännöllisistä asiakkaista	Jatkuva	Kotihoidon ja ympärivuorokautisen asumisen palveluesimiehet	Perusturva
	Työvuorosuunnittelu asiakastarpeiden mukaan		Jatkuva	Kotihoidon ja ympärivuorokautisen asumisen palveluesimiehet	Perusturva
Asiakkaalla mahdollisuus saada vastuutyöntekijä	Vastuutyöntekijän tarve arvioidaan palvelutarpeenselvityksen yhteydessä asiakaskohtaisesti	vastuutyöntekijöiden määrä	2014-2015	Palveluneuvojat	Perusturva
Henkilöstön riittävyys	Riittävä varahenkilöstö ja sijaisten käyttö erityistilanteissa (saattohoito, tilapäisesti haasteellisesti käyttäytyvät asiakkaat, asiakkaiden hoidon/palvelutarpeen tilapäinen lisääntyminen)	Eryistilanteet/henkilöstön käyttö	Jatkuva	Kotihoidon ja ympärivuorokautisen asumisen palveluesimiehet	Perusturva
	Kotihoidon toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto.	välitön asiakastyöaika vähintään 60 %	2014-2015	Kotihoidon palveluesimies	Perusturva

6. JOHTAMINEN JA LAADUNVARMISTUS

KRIITTISET MENESTYS- TEKIJÄT	TOIMENPITEET	MITTARIT	AIKATAULUT	PÄÄVASTUUT	RESURSSIT
Korkeatasoinen johtamisosaaminen	Esimieskoulutus	koulutuspäivät/vuosi	Jatkuva	Koti- ja asumispalvelujen johtaja	Perusturva
	Johtamisosaamiskartoitus	Toteuma	2015	Hattulan henkilöstöhallinto	Perusturva

LIITE 1 Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelman toteuttamisen kustannusvaikutukset

LIITE 2 Työryhmän jäsenet

Vekka-Pirhonen Teija, perusturvalautakunnan puheenjohtaja, työryhmän puheenjohtaja
Ylämurto Eeva, koti- ja asumispalveluidenjohtaja, työryhmän sihteeri

Hostila Eveliina, kunnanhallituksen edustaja

Kauppi Arja, va. tekninen johtaja

Lindeman Aarre, kunnanhallituksen edustaja

Lokinperä Pirkko, vs. rehtori

Roine Riitta, vanhusneuvoston edustaja

Roisko Heli, kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja

Salmela Jari, vs. liikunta- ja vapaa-aikapäällikkö

Yli-Pirilä Pia, kunnanhallituksen edustaja